

Benediktinska opatija na Košljunu.

O. Vladislav Brusić.

Ostrvce Košljun u Košljunskoj drazi blizu grada Krka zovu latinske isprave iz srednjega i ranijeg novog vijeka redovito Castellio, a rijede Castillio. Uz ovaj redoviti latinskij naziv nailazimo u latinski pisanoj dukali Leonarda Laureatan iz god. 1504. i na naziv Cossglion. Mi mislimo, da ovaj naziv nije drugo nego latinizirani hrvatski naziv Košljun. Ovako se zvao hrvatski mali gori spomenuti otočić, bez sumnje, već u ono doba. Što se pak tiče talijanskog naziva, poznato nam je, da Antun Vinciguerra otočić Košljun zove u jednoj svojoj talijanski pisanoj relaciji slavnoj mletačkoj gospodi iz god. 1481. Casteglion, dok ga opet u jednom privatnom pismu iz iste godine nazivlje Cassion. Napomenuti nam je i to, da neki svjedoci svjedočeći god. 1520. u parnici glede oporuke Katarine Frankopan zovu Košljun u svom mletačkom narječju Cursion i Corsion. Danas su za isti otočić u porabi samo nazivi: Košljun hrvatski, Cassione talijanski i Castillio latinski.

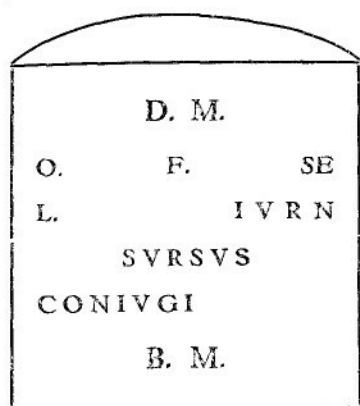
Značajno je, da na ovaj isti naziv nailazimo još na dva mjesta na našem gornjem primorju, na našim otocima. Na otoku Rabu seljaci sela Barbat zovu Košljun jedno brdo, koje se ispinje iznad kraja, kojega oni zovu Postrana, a na otoku Pagu zove se Košljun (tal. Val Cassione) zapadna luka grada Paga.

Općenito se drži, da se korjen ili osnova svih ovih naziva nalazi u latinskoj riječi Castellum, što hrvatski znači utvrda, utvrđeno mjesto, Kaštel.

Ant. Impastari iznesao je u svojoj nama već poznatoj knjižici »Otočić Košljun« jedno novo i originalno etimološko tumačenje hrvatskog naziva Košljun i talijanskog Cassione. On misli, da se korjen ovim nazivima neima tražiti u latinskoj riječi Castellum već u grčkoj *κασσύω* što bi hrvatski značilo nagomilati (tal. ammassare, ammontichiare).¹

Najstarija prošlost ostrvca Košljuna nama je nepoznata. Mi ne znamo čiji je on nekad bio posjed. U samostanskoj se knjižnici

¹ A Impastari o. c. str. 12.

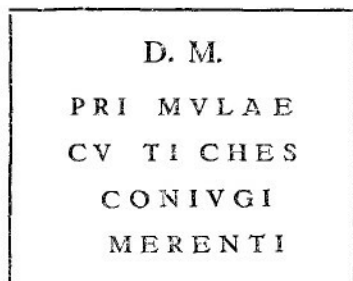
na Košljunu čuvaju danas dva rimska spomenika s natpisima. To s dva nadgrobna stećka (cippus). Na jednom od njih čita se ovaj natpis:

Stećak s ovim natpisom nalazio se je sve do nedavna na vrhu pročelja samostanske crkve, kamo ga smjestiše po svoj prilici još god. 1523., kad je bilo dovršeno zidanje crkve, kao podnožje, na kojem je bio pričvršćen željezni križ. U novije doba bio je dignut i prenesen, da se bolje sačuva, u samostansku biblioteku, zajedno s drugim, gdje se od duže vremena

s jednim drugim iz samostanskog nalazio, na kojem je ovaj natpis:

Mi ne znamo, jesu li ova dva rimska nadgrobna spomenika nadena na Košljunu ili su pak ovamo od druguda donešena i upotrebljena kao građevni materijal kod novijih gradnja. U prvom slučaju mi bismo u njima imali dva veoma važna i značajna spomenika iz najudaljenije prošlosti našega otočića, iz staroga vijeka, iz rimske dobe. Iz njih bismo mogli zaključiti, da je Košljun već u ono doba bio zanimiv. Možda je u onoj davnoj prošlosti bio u posjedu nekogovog mogućnika, koji je na njemu imao svoj zaselak, svoje voćnjake (pomarium) sa grobnicama svojih pokojnika. Ipak nama se samima ovaj zaključak čini presmion. I zato ne prihvaćamo sličnog zaključka A. Impastarija,² nego rađe držimo, da su ova dva rimska spomenika negdje drugdje nadena i ovamo donešena.

Mi nemamo nikakvih vijesti o Košljunu ni iz ranijeg srednjeg vijeka, pa zato i ne možemo kroz cijelo to dugo razdoblje o njemu ništa stalno kazati. Ipak nam se čini, kao stvar veoma vjerojatna, da su stanovnici otočića Košljuna već u ranijem srednjem vijeku bili pustinjaci, ljudi, koje je na malen i samotnj otočić domamila tišina i koji su ovdje prolazili dane u molitvi i postu. Njihovi stanovi bile su male pustinjačke kolibice, uz koje su gradili i zajedničku bogomolju, koju su dali posvetiti B. D. M a r i j i (S t a, M a r i a G l o r i o s a). Uza sve to ne odbacujemo ni mnijenje onih, koji misle, da se je otočić Košljun sve negdje do u kasniji srednji vijek nalazio u posjedu nekog bogatog mogućnika, koji je na Košljunu

² A. Impastari: o. c. p. 22.

imao svoj kaštio ili zamak, odakle je i poteklo ime otočića *Castillio, Košljun, Cassione*. Ovo mnijenje, čini se, da ima svoj oslon i u priči »o postanku otočića *Košljuna i Košljunske Drage*«.

U Rječniku Jugoslavenske Akademije u Zagrebu u svesku 20 pod riječju *Košljun* kaže se, da je ovo ime otočića, koji se nalazi blizu grada Krka (I. Milčetić). Nadalje se veli, da se *Košljun* spominje već u XIII. vijeku, kada se spominje neki gospodin *Rodreg* od *Negrinjana i Košljuna* (*Mon. Croat. 36./1275*). Odavle bi mogao tkogod zaključiti, da je gore spomenuti gosp. *Rodreg* bio onaj bogati mogućnik, komu je uz posjed, što se nalazio u kraju zvanom *Nigrinjan* (valjda *Nigrit*, koji se proteže na istok od *Konoba*, kraja koji se nalazi na ulazu u *Košljunsku dragu* s istočne strane) pripadao otočić *Košljun*; ali to ne može da stoji, jer je u ono doba *Košljun* bio benediktovska opatija sv. Marije (*Sta. Maria Gloriosa*).

Kad su se redovnici benediktovci nastanili na otočiću *Košljunu* i ondje uredili opatiju svoga reda, to nam nije poznato. Sudeći po pravilima i konstitucijama, po kojima se upravljala *Košljunska opatija*, ona je pripadala kasinskoj benediktovskoj kongregaciji. (*Congregatio s. Benedikti de Monte Cassino*). Ovoj su benediktovskoj kongregaciji pripadale i sve ostale opatije benediktovske na našim obalama i na našim otocima. Najstarija od svih ovih opatija, regbi, da je bila ona sv. *Krizogona* u *Zadru*. Crkvu i samostan sv. *Krizogona* u ovom gradu bili su negdje drugom polovicom X. stoljeća napustili neki redovnici monasi, a god. 980. obnovili su obje biskup *zadarski Anastazije* i *Majus zadarski prior* ili načelnik i prokonzul čitave *Dalmacije*. Onda su sve skupa predali monahu *Madiju*, kojega su pozvali iz *Monte Cassina* naredivši mu da ovdje u *Zadru*, u darovanom mu samostanu, uredi život po uzoru velike benediktovske opatije na *brđu Cassinu*.³ Iz ovog samostana sv. *Krizogona* u *Zadru* proširila se brzo reforma monaškog života na sve lavre i samostane, koji su se do onda u nas nalazili. Ona je dala također novog zamaha procvatu redovničkog života u našim stranama, na primorju i otocima i bližeg povoda zidanju novih opatija.

Kad je god. 1153. krčki biskup *Petar*, kako doznajemo iz njegova pisma u *Farlatiju*,⁴ utemeljio novi samostan sv. *Martina* na *Krku*, u svojoj biskupiji, i nastanio u njemu redovnike, koje je pozvao iz samostana sv. *Ciprijana* u *Metimni* (s. *Ciprianus in Methaumansi*) i sv. *Benedikta* na *Padu* (s. *Benedicti in Pado vetulo*), bilo je već redovnika ili monaha i samostana na otoku *Krku*. Biskup

³ Farlati: *Illyricum sacrum* V. 41.

⁴ »religiositatem, vitequae honestatem cognoscentes, et eorum sanctissimis disciplinis nostra monasteria institui, et in melius provehi cupientes.« Farlati: o. c. V. 639 T. *Smičiklas*, *Codex Dipl.* Vol. II. str. 204., 198.

Petar u svom pismu, ili darovnici izričito veli, da je on pozvao spomenute redovnike da se nastane u njegovom samostanu zato, jer pozna njihov uzorití život i jer bi htio da se prema njihovim svetim zakonima preustroje i na novi život preporode samostani, koji već postoje u njegovoj biskupiji. Žao nam je, da biskup Petar nije zabilježio u svojoj darovnici onih samostana, koji su već prije samostana sv. Martina postajali u njegovoj biskupiji, i koje on zove »našim samostanima« (nostra monasteria). Mi mislimo, da se je među onim samostanima uz samostan sv. Lucije kod Baške, za koji sigurno znamo, da je postajao u doba kralja Zvonimira, nalazio i samostan na Košljunu.

Benediktovski samostan na Košljunu postajao je svakako i bez sumnje g. 1186. Na darovnici krčkog biskupa Ivana iz iste godine, kojom dariva benediktovskom samostanu sv. Ciprijana na otoku Muranu u Mlecima mnoga svoja dobra i crkvu sv. Ivana Krstitelja, koju je dao sagraditi, i koju je sam posvetio, a koja se nalazi u gradu Krku na mjestu, što se zove Portasuso, između 43 svjedoka, koji su potpisali istu darovnicu nalazi se potpisan i Ivan, opat iz Košljuna (Ego Johannes Abbas de Castelione tt. ss.). Ova isprava je za nas od veoma velike važnosti. U njoj nam se sačuvalo do danas ime prvog poznatog opata sv. Marije na Košljunu. Iz nje saznajemo također, da je benediktovski samostan na Košljunu bio posve neovisna opatija sa svojim neovisnim opatom, a ne kakav mali hospicij (cella, praepositura, obedia, prioratus, monasterium).⁵

Košljanska je opatija sv. Marije bila veoma bogata. Njezini posjedi: polja, oranice, vinogradj ili brajde, livade i sjenokoše i šume ili drmuni bili su rasijani po čitavom otoku Krku. Tako su njezine zemlje u vrbovskom polju graničile sa zemljama, što ih je god. 1323. knez Nikola Frankopan poklonio skupa sa svojom crkvicom posvećenom sv. Nikoli, koju je on sagradio na Ravazniku, redovnicima sv. Ciprijana na Muranu u Mlecima. Papa je Inocent III. god. 1215. izdao posebno pismo, kojim prima u svoju zaštitu opata sv. Marije na Košljunu i pozivlje ga, da mu podnese na potvrdu popis svih dobara svojeg samostana. Od ovog pisma sačuvalo se samo kratki sadržaj, u kojem nije spomenuto ime opata.⁶

Novi dobročinitelji ostavljali su košljunskoj opatiji nove posjede i tako se samostanski posjed sve više uvećavao. God. 1271. na 12. rujna dala je obnoviti svoju oporuku učinjenu 16. veljače iste godine neka gospoda Spreza de Dominico iz grada Krka. U oporuci spomenula se pobožna žena i samostana sv. Marije na Košljunu. Među ostalim nabožnim zadušbinama, koje u svojoj oporuci ostavlja veli, da ostavlja: samostanima sv. Mihovila u Krku,

⁵ Mabilon in Praefat. ad saec. V. Act. SS. Benedict. § 4. num 53. apud Farlati. III. Sac. T. V. 44.

⁶ Theiner: Vet. Mon. Slav. Mer. T. I. 54.

sv. Marije na Košljunu, sv. Lovrenca i sv. Ivana u Krku, svakom po 5 malih solida.⁷

Benediktovska je opatija sv. Marije na Košljunu bila do pod konac XIII. stoljeća na glasu toga radi, što je strogo opslužavala redovnička pravila. Krivnjom opata, koji su njome upravljali pri samom koncu XIII. i početkom XIV. stoljeća, nestalo je malo po malo prvašnje stege. Monasima za njihov rasipan život nijesu dostajali inače bogati samostanski prihodi. Da uzmognu udovoljiti svojim zahtjevima, prodali su mnogo samostanskog zemljišta. Najveća nesreća po samostan bila je u tomu, što su ovamo bili pribjegli i nastanili se neki redovnici apostate, bjezginci iz nekih drugih samostana. Sve ovo urodilo je najžalosnijim posljedicama. Crkva i služba božja u crkvi najgore su prolazile. O svemu, što se na Košljunu zbivalo za onih tužnih dana biskup krčki Toma obavjestio je god. 1308. papinskog legata za Dalmaciju kardinala Gentila. U svom pismu potužio se biskup Toma legatu Gentilu i na veoma jedno ekonomsko stanje svoje menze. Dobivši papinski legat Tomino pismo i u isto doba ono košljunskog opata, u kojem se odriče opatske časti, javi posebnom odlukom biskupu Tomi, da na temelju ovlasti, što ih ima od sv. Stolice dokida košljunsku opatiju i određuje da se sva njezina dobra priključe siromašnoj menzi krčke biskupije. Istodobno naređuje samomu Tomi, da poradi oko toga, nebi li kako natrag dobio i ona dobra Opatije, koja su bez potrebitih ovlasti bila prodana. Ali inače neka znade da se on i njegovi nasljednici moraju brinuti za to, da se nebi na Košljunu zapustila služba božja i druge običajne službe. Dapače mu naređuje, da ondje namjesti shodne službenike, i neka se stara za uzdržavanje samostana. A usto neka odmah iz samostana odstrani nedostojne monahe i sve one, koje ondje nade.⁸

⁷ »deinde dimitto monasterio Sancti Michaelis, monasterio sancte Marie de Castillione, monasterio sancti Laurentii et monasterio sancti Johannis solidos quinque parvorum pro uno quoque. T. Smičiklas: Cod. Dip. Vol. V. 605. 54.

⁸ »Sane monasterio sante Marie de Castellione ordinis sancti Benedicti tue diocesis vigere solito hactenus observantia regulari, bonisque plurimis ad subtentationem et illo Christo famulantium habundare, quod nunc propter defectum et ignaviam eorum, qui ei pro tempore prefuere, et monachorum immo apostatorum et fugitivorum, ad tempus morantium in eodem, a quibus etiam in illo veneratione condigno non colitur divine gloria maiestatis, sic in spiritualibus et temporalibus noscitur miserabiliter diminutum, quod nisi ei celeriter succuratur, antequam in residuum bonorum ipsius consumptiva sciutillula debachetur vix adicere poterit, ut resurgat, per liberam resignationem dilecti in Christo filii fratris, Thome, qui gerebat se pro abbate dicti monasterii in manibus nostris sponte factam et a nobis receptam, vacante, nos, volentes non tam tuis, quam successorum tuorum episcoporum Veglensium, qui protempore fuerint, nec non eiusdem monasterii commodis in hac parte utiliter provideri, mona-

Istog dana pisao je legat Gentile također opatu sv. Mihovila u gradu Krku i Arcidjaku krčkog kaptola. Određuje da budu oni dvojica ovršitelji njegovog pisma pisanog biskupu Tomi t. j. da ga oni uvedu u posjed košljunske opatije i svih njezinih posjeda.⁹

Jesu li ovršitelji ispunili sve, što im je kardinal legat naložio, i da li bijaše benediktovska opatija na Košljunu zbilja ispražnjena od redovnika, te po tom njezina dobra priključena menzi biskupa Tome u Krku i njegovih nasljednika, to ne znamo. Ali znamo to, da ako su onom prigodom bili redovnici benediktovci odstranjeni iz Košljuna, da su se opet na Košljun povratili. Na koji način se to dogodilo ne znamo. Možda na njihov utok proti odredbama legata Gentila u Rim. Ne znamo ni to, kada je uslijedio njihov povratak na Košljun, da li odmah ili tek nakon više godina. Svakako god. 1331 benediktovci bili su na Košljunu i opatom im je bio neki fra Vid. Prama jednoj ispravi iz 2. aprila 1331. opat Vid dao je jednu samostansku dolinu u kraju Veltre marini(?) na uvijek uz obična podavanja Mateju Gambelariju. Izvornik ove isprave na koži nalazi se u samostanskom arhivu, a uspjela fotografija u arhivu jugoslavenske akademije.¹⁰

Do nazad malo godina nalazila se u samostanskom groblju na Košljunu prislonjena uza zid jedna nadgrobna ploča iz bijelog

sterium ipsum cum omnibus juribus, jurisdictionibus possessionibus, bonis et pertinentiis suis, predictae mense episcopali Veglensi in perpetuum annectimus et unimus... Proviso, quod in eodem monasterio servitores idonei deputentur, ac divinus cultus et animarum cura, si eidem monasterio imminet, in eo nullatenus negligantur. Quodque tu et successores predicti studeatis bona et jura prefati monasterii servare penitus illibata, ac deperdita et alienata illicite pro posse ad jus et proprietatem eiusdem monasterii legitime revocare; monachos vero, si qui presentialiter in eodem monasterio commorantur in aliis locis et monasteriis consimilis ordinis tue et aliorum diocesum propinquarum, per te vel per alium seu alios auctoritate nostra studeas collocare.» Cod. Dip. VIII. p. 167. 158.

⁹ »In corporalem possessionem prefati monasterii... inducatis«. Idem p. 168.

¹⁰ »In civitate Vegle in via publica apud domum Fumie quondam Marii de Macco,.... Ibiqve frater Vitus abbas monasterii sancte Marie Castellionis per se et suos successores ac vice et nomine dicti monasterii concessit in perpetuum et locavit Matheo filio condam Francisci Marci Gambalerii pro se suis heredibus et successoribus recipienti pro certo reddito infrascripto sive affictu unam vallem sitam in contrata Veltre marini... Et hoc ideo quia e converso prefatus Matheus per se (et) suos heredes et successores promisit et convenit eidem abbati pro se et suis successoribus ac vice et nomine dicti monasterii stipulantis dare omni anno in perpetuum (et) monasterium predictum portare suis expensis nomine affictus dicte vallis quatuor starios boni vini musti tempore vendemiorum, que omnia et singula supra et infrascripta promiserunt dicte partes.« (Original snimljen i štampan zauzimanjem popa Vinka Premude). T. Smičiklas: Cod. Dipl. IX. 547. 444.

zrnatog vapnenca. U gornjem dijelu bila je urešena grbom s mitrom, križem i pastirskom palicom (*insignia abbatialis*). U donjem pak dijelu bio je uklesan oduži latinski natpis. Ove ploče danas više nema. Po svoj prilici su iz nje priredili kakav ška f za pranje tanjura ili čaša. Otac fra Donat Fabijanić veli u svojem djelu: »Storia dei Fratti Minori in Dalmatia e Bossnia«, da je bila dignuta sa pločnika u staroj crkvi. Srećom je zabilježio i natpis, koji se nalazio na toj ploči. I tako nam je spasio i uspomenj sačuvao ime opata Franje, koji upravljaše košljunskom opatijom sv. Marije na izmaku prve polovice XIV. stoljeća i umro je god. 1350.¹¹

God. 1362. bila je opatija sv. Marije na Košljunu ponovno ispražnjena, jer je njezinoga opata Nikolu papa Inocent VI. imenovao opatom sv. Petra na Rabu. Pravo, da popuni ispražnjeno mjesto, išlo je ovoga puta rimsku stolicu. I Inocent papa VI. posebnom poveljom iz Avinjona dne 22. ožujka 1362. imenova opatom na Košljunu oca fra Vilima od sv. Germana (*Guillel-num de s. Germano*), monaha kasinske opatije. Fra Vilim bio je svećenik zavjetovan u benediktovskom redu. Iz izvješća vjerodostojnog svjedoka papi bio je poznat radi njegove ljubavi napram svome redu i radi velikog znanja i čistoće života, kao i radi mnogih drugih zasluga i vrlina.¹² Papa Inocent se nada, da će novoimenovani opat Vilim mudro i pametno upravljati povjerenom mu opatijom, i da će se ona pod njegovom mudrom upravom podići no novog sjaja. Ne znamo, jesu li se nade pape Inocenta, što ih polagaše u opata fra Vilima, ispunile. Ne znamo, ni koliko je godina fra Vilim upravljao povjerenom mu opatijom, ni kada je umro, i dali je umro kao opat na Košljunu.

God. 1374. bio je na Košljunu opat neki Černe. Prema jednoj ispravi, koju smo našli u kodeksu isprava Nikole Kurtarolo, koji je koncem XIV. stoljeća bio notar u Rabu, imao je ovaj opat Crne da isplati nekakav dug nekom Zaninu pk. Flaskona u Rabu. I ovaj je pred svjedocima Klementom de Presbitero, Kristoforom de Domaldo i Frankolom iz Krka dne 15. veljače iste godine odredio svoga brata Jurja, da kao njegov prokurator primi i utjera od istog opata 119 libra, što mu ih on duguje.¹²

¹¹ Natpis na grobu opata Frana: S. V. E . OBITV . PRI . FRANCISCI . ABAT . HVIS . MONASTERII . MCCCCL . DIE MENS . S . F . Fabijanich vol. II. p. 143. Regbi, da nije pravo prepisan.

¹² »Ad te monachum ecclesie Cassinensis dicti ordinis, ordinem ipsum expresse professum et in sacerdotio constitutum, cui de religionis zelo, litterarum scientia, vite munditia, et aliis multiplicium virtutum meritis apud nos fide digno testimonio perhibentur direximus oculos nostre mentis.... teque illi preficimus in abbatem, curam et administrationem ipsius monasterii sancte Marie tibi in spiritualibus et temporalibus plenarie committendo in illo qui dat gratiam et largitur premia confidentes, quod dextera domini tibi assistente propitia prefatum monasterium per tue circumspectionis industriam prospere dirigetur et salubria, dante domino suscipiat incrementa.« A. Theiner Vet. Mon. Slav. Mer. Tom. I. p. 244. n. 335.

Zadnji redovnički opat opatije sv. Marije na Košljunu spominje se neki fra Dominik. Ime ovoga opata sačuvalo se u tri nama poznate isprave. U dvjema dolazi Dominik potpisan samo kao svjedok: brat Dominik opat Košljunski i Dominik opat sv. Marije na Košljunu (*Frater Dominicus abbas Castellionis* i *Dominicus abbas s. Mariae de Castellione*). Prva od ovih isprava pisana je 15. ožujka 1419., a druga 10. lipnja 1421. Opat Dominik bio bi još u životu i na 18. listopada 1435. On je onda u gradu Krku u dvorani biskupske palače sa strane od mora (*Vegle in Sala Episcopii a mari*) sklapao ugovor s nekim Antunom Presoli iz Dobrinja. Tomu prisustvovao je uz druge svjedoke i krčki biskup Nikola. Iz ugovora saznajemo, da je opat fra Dominik rečenom Antunu Presoli pozajmio nešto novaca i da mu je dao na pašu i čuvanje tri glave konjske i jednu ovcu nuklicu (*agnum aniculum*) uz pogodbu, da primalac najprije isplati pozajmljene 24 livre, a potom će stranke prirast od živa dijeliti prema običajima otoka Krka.¹²

Kad je umro opat Dominik nije nam poznato. Svakako 16. svibnja 1438. nije bio više u životu. Iz tajnih spisa vijeća umoljenih u Mlecima (*Secreta Consilii rogatorum*) znamo, da, kad su gore spomenutog dana i godine bili poslani iz Mletaka na dvor kralja ugarskoga Sigismunda izvanredni poslanici Orsat Justinian i Frano Bono radi veoma važnih posala, među ostalim uputama primili su i ovu: da porade oko toga, e bi im kralj izdao preporučno pismo za knezove krčke i senjske, u kojem bi ih nagovorio, da dozvole, da Don Lovre Michaelis iz Mletaka, dosadašnji prior sv. Petra u

¹²/t »et recipiendum omne id et quodcumque a fratre Cerne Venerabili religioso Abate Monasterii Sante Marie de Castellion veglensis dioecesis sibi debetur pro vigore unius plezarie pro dicto abate per ipsum constitute et salute iudici Jacobo de libris centum. Item vigore unius septi de manupropria ipsius Abatis, de certis stampis argenteis de valore librorum XIX sibi cassis per ipsum ser Zaninum« (list 96.).

¹³ 1435. 18. list. u Krku: »Ibique Antonius Presoli de Dobrigno pro se et suos heredes fuit sanus et confessus est habuisse et percepisse ad pascendum et custodiendum ad bonam societatem et ad recipiendos denarios sexdecim usque ad viginti a venerabili viro Domino fratre Dominico miseratione divina abate sancte Marie Castellionensis per se et suos successores dante et locante capita tria cavaliona cum una anucli pretio librorum viginti quatuor denariorum parvorum. Quo facto pretium primo capi deberet et extrahi ex dictis animalibus et dicto Domino abati aut suo successori dari et persolvi ab ipso Antonio vel qui eius loco fiunt omnia alia nova (?) et singula fieri debent et cum affectu adimpleri a predicto Antonio vel qui eius loco fiunt in omnibus et per omnia secundum consuetudines vegle.« Pergamena neizdana čuva se u samostanskom arhivu god. 1435. br. 1.

Kasalbi imenovan od rimskog pape opatom sv. Marije na Košljunu, bude uveden u posjed svoje nadarbine.¹⁴

Nije nam poznato, jesu li poslanici u ovom poslu imali kakova uspjeha na kraljevskom dvoru. Ako jesu, onda je Don Lovro prvi imenovani svjetovni opat (abbas comendatitius) negdje god. 1438. došao u posjed svoje nadarbine. I tako je opatija sv. Matije na Košljunu pala u svjetovne ruke.

Negdje početkom god. 1447. pisali su krčki knezovi braća Martin i Ivan Frankopan papi Nikoli V. posebno pismo. Tu mu javljaju, da je opatija sv. Marije na Košljunu nakon smrti opata Dominika opusjela, ostala bez redovnika i da je pala u ruke svjetovnjaka, koji su zapustili i crkvu i samostan. Također pišu, kako su oni na svoju ruku ondje smjestili dva Franjevca, da se skrbe za uzdržavanje crkve i samostana i da ih čuvaju. I zato ga mole, da bi on svojom apoštolskom vlašću potvrdio ono, što su oni učinili; naime da zauvijek dokine na Košljunu benediktovski red, a potvrdi red Male Braće Opslugivaoca sv. Frane, kojemu pripadaju ona dva redovnika, što su ih oni ondje smjestili. U svome izvješću braća vele, da je nemoguće, da se na Košljunu dalje uzdrži benediktovski red, a to s toga, jer je u novije doba samostan jako osiromašio. Sav njegov godišnji prihod iznosi jedva 24 zlatna forinta.¹⁵

¹⁴ »Qua Don Laurentius Michaelis de Venetiis prior sancti Petri de Casalba per summum pontificem promotus est ad abbatiam sancte Marie de Castellion de Vegla sub dominio Magnificorum Comitum Segne. Volumus et vobis mandamus, quatenus cum tempus vobis videbitur procurare debeatis penes regiam maiestatem serenissimi domini Romanorum regis habere literas recomandatorias eiusdem serenitatis directivas ipsis comitibus Segne in favorem predicti Don Laurentii, ut ipse possessionem sui predicti beneficii habeat juxta apostolicas bullas superinde a summo pontifice sibi concessas.« *Secreta consilii rogatorum XIV.* 109. *Mon. Slav. Mer.* Vol. XXI *Listine IX.* str. 109.

¹⁵ »Sane pro parte dilectorum filiorum Nobilium virorum Martini et Johannis dictorum de Frangopanibus comitum Vegle, Senie et Modruse nobis super exhibita petitio continebat quod olim ipsi recensentes quod monasterium beate Marie Castillione ordinis sancti Benedicti tue diocesis post obitum quondam Dominici abbatis per multos annos extra Romanam curiam defuncti vacaverat ac monachis et personis caruerat ac per laicos detentum et de facto occupatum fuerat, duos fratres ordinis Minorum fratrum ad illius ne ad totalem devenerit ruinam regimen et conservationem deputarunt. Et sicut eadem petitio subjungebat ipsi comites affectent quod in dicto monasterio propter illius fructuum et proventuum qui viginti quatuor florenorum auri de camera valorem annum secundum communem estimationem non excedunt sancti Benedicti suprimatur et de observantia fratrum Minorum ordinis huiusmodi perpetuo creatur et erigatur pro parte dictorum Comitum nobis fuit humiliter supplicatum ut super his oportune providere de benignitate apostolica dignaremur.« *Bulla Nikole V. u samostanskom arhivu* — izvornik na pergamenu. *Fabianić o. c.* II. p. 147.

Papa Nikola V. nije htio u tom pitanju postupati na svoju ruku. I zato je o stvari pisao krčkom biskupu Franji i naredio mu, neka cijelu stvar najpomišnje razvidi i ispita. Pa ako sve nade, da je onako, kako su njemu pisala spomenuta braća, neka vlašću, koju mu on podijeljuje, uredi sve onako, kako žele spomenuti knezovi. U istom pismu papa Nikola ovlašćuje biskupa Franju, da na dražbi proda sva nepokretna dobra spomenutog samostana onomu, koji mu za njih više ponudi. I onda mu naređuje, da dobivenim novcem popravi crkvu i samostan, a ako što preostane, neka potroši za potrebe redovnika, koji se ondje nalaze.¹⁶

Istraga biskupa Franje, rek bi, da je potvrdila izvješće, što su ga papi Nikolj poslala braća Frankopani. I zato je on zbilja i oduzeo Benediktovcima opatiju na Košljunu. I tako je nakon više stoljeća prestala postojati ova veoma stara opatija, jedna od najstarijih na otoku Krku. Benediktovce, koji su toliko stoljeća živjeli na otočiću Košljunu zamijenili su redovnici Franjevci, koji na njem još i danas žive. Radi kasnijih pregradnja malo nam je što ostalo od starih benediktovskih zgrada na Košljunu.

Najvažnije od svega, što je ostalo, to je glavna kapela njihove samostanske crkve. Ona se sačuvala u današnjoj kapeli sv. Bernardina. U ovoj se kapeli na zapadnom zidu ispod kreča nalaze tragovi velikog luka (arcus triumphalis), koji je glavnu crkvenu kapelu dijelio od ostale crkve, od crkvene lade. U prizemlju je ove lade nakon raznih pregradnja i uporaba bilo napokon uređeno u najnovije doba kućno pozorište za zabave pitomaca. A gore je nakon podignutih zidova uređena čitava nova zgrada na dva kata. I samostanska je kula, što se danas diže nad spomenutom kapelom, dograđena tek u XVII. stoljeću. U isto doba rečbj da je ova kapela bila presvuđena unakrsnim svodom bez rebara. Na licu kamena, kojim je završen svod, uklesan je u štitu onaj isti grb, koji se nalazi i na grobnici Katarine Frankopanke, koja se danas nalazi u kapeli sv. Bernardina. Nama se čini najvjerojatnije, da ni kapela ni lada stare benediktovske crkve nijesu imale ni stropa ni svoda,

¹⁶ »Nos igitur qui de premissis certam notitiam non habemus huiusmodi suplicationibus inclinati fraternitati tue per Apostolica Scripta mandamus quatenus super premissis omnibus et singulis eorumque circumstantiis universis auctoritate nostra te diligenter informes, et si per informationem huiusmodi ita esse inveneris, sancti Benedicti in eodem Monasterio et illius Abbatialem dignitatem eadem auctoritate penitus suprimas et extingvas ac fratrum Minorum de Observantia ordinis huiusmodi crees, erigas, et instituas nec non ipsius Monasterii bona plus offerenti vel offerentibus adhibitis debitis circa hoc cautelis et solemnitatibus vendas et provenientia precium et pecunias in reparationem et restaurationem structure et edificationem ecclesiae dicti monasterii et alios in illius fratrum inibi pro tempore degentium utilitatem convertas» (Bolla Nikole V. kako gore.)

već da su i one imale otvoren tavan ili travaturu, kao što je ima i današnja samostanska franjevačka crkva.

Ne znamo, odakle su četiri starinske mramorne glave ili kapiteli, što se danas čuvaju u samostanskoj biblioteci. Dva su od njih obilježena monogramom *A n d r e a s* i regbi da spadaju u VI. ili VII. stoljeće, a dva druga, na kojima se zapažaju likovi nekih mitičkih životinja, potječu sigurno iz IX. ili X. stoljeća. Sva su četiri svakako veoma interesantna.

Radj raznih pregradnja izvedenih na Košljunu još je više od same crkve stradao stari benediktovski samostan. Jedan dio ovog samostana, ako i jako izobličen kasnijim pregradnjama i dogradnjama, ipak nam se sačuvao u sjevernom krilu današnjeg samostana. Ostali je samostan bio porušen, kad se gradila nova današnja crkva. Ostaci se njegovih zidova inače vide još i danas u jednom dijelu porušenog tako zvanog starog samostana.

Malo što znamo o životu i radu Benediktovaca, koji su boravili na otočiću Košljunu. Veoma je vjerojatno, da su se oni ovdje u samoći i tišini bavili najviše molitvom, razmatranjem i kontemplacijom. Nema sumnje, da je ovdje kroz stoljeća živjelo i više redovnika visoke svetosti. Uz molitvu bavili su se bez sumnje redovnici Benediktovci na Košljunu poput ostale braće u drugim samostanima i drugim radom, kao prepisivanjem starih kodeksa crkvenog i svjetskog sadržaja. Otac Fabijanić u svojoj povijesti Franjevaca u Dalmaciji i Bosnoj, kaže, da se znade, da je prije samostanska knjižnica na Košljunu bila bogata raznovrsnim rukopisima ne samo latinskim nego i glagolskim.¹⁷ A i Ant. Impastari u svojoj brošurici o Košljunu veli, da se uz mnoge skupocjene i veoma važne rukopise nalazio u istoj knjižnici i jedan tumač Vergilijevih *G e o r g i k a* i nekih pievanja *E n e i d e*.¹⁸ Jedan pak i drugi ističu za sigurno, da je i glagolski rukopis poznat pod imenom »*G l a g o l i t a C l o t z i a n u s*«, bio nekad svojina Košljunskog samostana, odakle je bio odnešen, a potom pronađen kod Pariza Klotza u Trentu i izdan od B. Kopitara. Mi mislimo, da su svi ovi rukopisi, o kojima je riječ, i koji se danas već ne nalaze na Košljunu, bili porijetlom benediktinski, i da su pripadali njihovoj staroj opatiji na Košljunu.

Veliki posjedi, koje je Košljunski samostan držao na otoku Krku, svjedoče, da su se neki od njegovih članova moralj baviti i ekonomijom i gospodarstvom. I u ovom poslu bio je bez sumnje veoma blagotvoran njihov upliv među narodom spomenutoga otoka. Inače nema sumnje, da su oni među ovim narodom i duhovno djelovali.

Naše je dapače skrovno mnijenje, da su Benediktovci na Košljunu i u drugim samostanima otoka Krka silno utjecali i na odgoj svjetovnog svećenstva krčke biskupije.

¹⁷ Fabijanić o. c. Vol. II. p. 144 i 145.

¹⁸ A. Impastari o. c. p. 19.

Zaključit ćemo ovo prvo razdoblje povijesti otočica Košljuna s kronološkim nizom opatâ opatije sv. Marije na Košljunu (s. Maria Gloriosa de Castellione), kojih nam se uspomena sačuvala:

1. Johannes abbas de Castellione god. 1186.
2. Thomas « « « « 1308.
3. Vitus « « « « 1331.
4. Franciscus « « « « 1350.
5. Nicolaus « « « « 1362.
6. Gulielmus de s. Germano abbas s. Marie de Castellione 1362.
7. Cerne de Arbo abbas s. Marie de Castellione 1374.
8. Dominicus abbas Castillionensis 1410, 1419., 1421, 1435.
s. Marie de Castilione de Vegla. 1438.
9. Don Laurentius Michaelis de Venetia, abbas comendatitius

